

Nordnorsk Kunstnersenter

|LIAF

Kunstnermeldingen

Nordnorsk kunstnersenters innspill til meldingsarbeidet

Kultur- og likestillingsdepartementet er opptatt av at arbeidet med meldingen inkluderer innspill fra berørte aktører. Innspill som ble sendt inn i forbindelse med foregående prosess vil bli gjennomgått på nytt. Frist for nye innspill er 30. september 2022.

Departementet ønsker at eventuelle supplerende innspill tar utgangspunkt i følgende spørsmål:

1. Hva kan gjøres for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet? Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke utenfor de største byene? Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Kunstsentrene spiller en viktig rolle i by- og regionsutviklingen. Kultur er del av norsk politikk, og kunstsentrene spiller på lag med fylker og kommuner i arbeidet med å bygge byer med solid kulturell infrastruktur. Kunstsentrene er derfor sentrale aktører i arbeidet med regionsutvikling.

Kunstsentrene er et støtteapparat for lokale og regionale kunstnere. De skaper tilhørighet, fungerer som møtested og styrker kulturlivet i regionene. Kunstsentrene har også en viktig rolle som motvekt til alt som skjer i hovedstaden. Solid kulturell infrastruktur i regionene gjør det enklere for leder til at kunstnere å bosette seg utenom storbyregionene. Og viktigst av alt kultur over hele landet vil gjøre det mer attraktivt for mange fler å bo utenfor storbyregionene.

Det er lite som skiller kunstsentrene fra kunsthallene. Kunsthallene har sitt utspring i kunstforeninger, kunstnerstyrte visningssteder såsom Fotogalleriet og Kunstnernes hus, og nystartet visningssteder såsom Kunsthall Oslo eller Bomuldsfabriken. Kunstsentrene er et resultat av en offentlig regional kunstpolitikk, de ble etablert i samarbeid mellom kunstnerorganisasjonene, fylkene og kommuner. I dag er det virksomheten i kunstsentrene og kunsthallene som står i sentrum. Kunstsentrene fra kunsthallene styres kanskje på ulike måter, men de driftes eller har som mål om å driftes profesjonelt. Infrastrukturen er altså der, men støtten til organisasjonene er fortsatt ujevn.

Driftstilskudd

Når det kommer til kunstsentrene er det per i dag bare Nordnorsk kunstnersenter som mottar statlig driftsstøtte, nå for tiden gjennom Kulturrådets arrangørstøtteordning. Nordnorsk kunstnersenter inngår også i «Den nordnorske kulturavtalen». Det at Nordnorsk kunstnersenter mottar sine driftstilskudd fra Norsk kulturfond og ikke fra Kulturdepartementets post 75 som forvaltes av Kulturdirektoratet sender doble signaler til både kunstnerne og de institusjoner sentret sammenlikner seg med. Se begrunnelsen under. Hvorfor Nordnorsk kunstnersenter ikke ble flyttet til post 75 sammen med andre samtidskunstinstitusjoner fremgår i Innst. 14 S, 2020-2021, 3.5 Kulturformål, 3.5.1 Kap. 320 Norsk kulturråd.

Begrunnelsen til overføringene til den (da) nye post 75 var at regjeringen ønsket at departementet skulle ta et større ansvar for den administrative tilskuddsforvaltningen. Endringen ville videre bidra til større likebehandling av tilskuddsmottakere ved å se lignende tiltak i sammenheng på tvers av fagfelt. Regjeringen ønsket dessuten ikke å binde opp kulturfondets midler i faste ordninger eller mottakere. Kulturfondet skulle i større grad rendyrkes til å støtte prosjekter og tiltak som vurderes på kunst- og kulturfaglig grunnlag. Flertallet i Familie- og kulturkomiteen var dermed for at store og mellomstore samtidskunstinstitusjoner ble flyttet til den nye post 75.

Samtidig pekte man ut et antall tiltak på det visuelle kunstområdet som man mente er enten mer spesialiserte formidlingsaktører eller mer produksjonsrettede tiltak. Flertallet i komiteen mente den gang at disse tiltakene heller bør behandles på linje med sammenlignbare tiltak under andre ordninger for visuell kunst, og derfor bør tilbakeføres til Norsk kulturfond. Nordnorsk kunstnersenter var en av disse aktørene. Et av argumentene da var at mottakere av statlige tilskudd ikke kunde søke prosjektmidler fra kulturfondet, noe som seinere ble endret.

Det innebærer at familie- og kulturkomiteen på den ene siden argumenterte for at man ikke ønsker å binde opp kulturfondets midler i faste ordninger, samtidig som man likevel valgte å gjøre det gjennom å tilbakeføre noen aktører til kulturfondet, deriblant Nordnorsk kunstnersenter, som per i dag er den institusjon som mottar høyest tilskudd for visuell kunst innenfor Arrangørstøtteordningen. Et argument som har hørts er at Nordnorsk kunstnersenter skiller seg ut gjennom å være kunstnerstyrt og derfor bør vurderes på et kunst- og kulturfaglig grunnlag. Men det argumentet holder ikke, da man finner flere kunstnerstyrte mottakere innenfor post 75. Nordnorsk kunstnersenter er grunnlagt og eid av regionens kunstnerorganisasjoner, det er kunstnerstyrt men ikke kunstnerdrevet.

Nordnorsk kunstnersenter må altså fra år 2021 søke driftstilskudd fra Arrangørstøtte visuell kunst (Kategori 2, langsiktig virksomhetstilskudd) under Kulturrådet for å vurderes på kunst- og kulturfaglig grunnlag i stedet for på lik linje med de tiltak og tilskuddsmottakere som Nordnorsk kunstnersenter sammenlikner seg selv med, blant dem; Galleri F15 (Post 70 Det nasjonale museumsnettverket) som arbeider med utstillinger så vel som en biennale og som tidligere var en knutepunktinstitusjon, Bergen Kunsthall, Kunsternes Hus, Bomuldsfabriken kunsthall, Tromsø Kunstforening m.fl., som alle ligger under post 75.

Konsekvensen har blitt at Nordnorsk kunstnersenter per i dag:

- Ikke likebehandles i større grad enn tidligere, tvert imot, da Nordnorsk kunstnersenter ikke sammenlignes med lignende tilskuddsmottakere innenfor visuell kunst eller på tvers av fagfelt.
- Kulturfondets midler er bundet opp i faste ordninger og/eller mottakere. I Nordnorsk kunstnersenters tilfelle handler det om betydelige beløp sammenlignet med andre tilskuddsmottakere.
- Nordnorsk kunstnersenter må hvert år skrive en omfattende søknad om driftstilskudd på prosjektbasis isteden for på administrativt nivå. Alle detaljer rundt virksomhetens kunstneriske innhold for det kommende året skal legges frem i søknaden, da søknaden vurderes på kunst- og kulturfaglig grunnlag, i stedet for på administrativt grunnlag som andre store og mellomstore samtidskunstinstitusjoner. Det fører også til at Nordnorsk kunstnersenter for eksempel ikke kan argumentere for personal- eller lønnsøkninger og andre administrative utviklingsbehov.

For 2022 var de tre høyeste beløpsmottakene fra Arrangørstøtte visuell kunst:

1. Nordnorsk kunstnersenter: 8 160 000 NOK
2. Bergentriennalen / Bergen Assembly: 3 555 000 NOK
3. Atelier Nord: 2 335 000 NOK

Nordnorsk kunstnersenter ønsker å bli vurdert av den administrative tilskuddsforvaltningen på lik linje med de tiltak og tilskuddsmottakere som Nordnorsk kunstnersenter sammenlikner seg selv med.

Kunstsentre og kunsthaller en motpol til museene

Kunstsentrene sammen med kunsthaller og de store kunstforeningene fungerer som en motpol til museene. Museenes oppgave er å samle, bevare, formidle en overgripende fortelling gjennom kunst og kultur. Kunstsentrene og kunsthallene jobber nærmere kunstnerne på bakkeplan, og er kjappere enn museene. De kuraterer, programmerer og formidler samtidskunst som bidrar til diskusjon av kunst og nytenkning innen og utenfor feltet. Kunstsentrene og kunsthallene fungerer som et møtepunkt for lokal, regional, nasjonal og internasjonal kunst.

Siden kunsten hele tiden er i endring må kunstsentrene og kunsthallene stadig forholde seg til skiftende forhold for kunstnerisk produksjon. De har evne til å tilpasse seg i henhold til hva kunstnerne gjør, samtidig som man står for stabilitet og kontinuitet. Kunstsentrene og kunsthallene spiller derfor en sentral rolle i det som kalles «kunstens økologi» i samtidskunsten.

En infrastruktur som legger til rette for langsomme så vel som kjappere strukturer skaper en mer dynamisk kunstscene. Oppdragene kan være nasjonale, regionale eller lokale, men museene, kunsthallene og kunstsentrene inngår alle i en global kunstverden. Å styrke samtidskunstinstitusjonene er en tydelig markering at institusjonene er av nasjonal verdi og kunstnere over hele landet vil bli styrket.

Nordnorsk kunstnersenter i mener at:

- Regjeringen bør tydelig støtte de regionale kunstscenene gjennom å legge til rette så at fler kunstsentre kan innlemmes i den statlige driftsstøtteordningen. En tredelt finansiering mellom kommune, fylke og stat gir større langsiktighet og viser tydeligere at kunstsentre inngår i og jobber innenfor en nasjonal kunstscene. Dette vil styrke kunstnerne økonomi å gjøre regionen mer attraktiv for nye innbyggere.

2. Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

Hva er de største utfordringene for å oppnå rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk? Hva oppleves som de største kompetanseutfordringene ved det å drive egne virksomheter?

Billedkunstfeltet har gjennomgått store forandringer de siste 20 årene, både økonomisk og innholdsmessig. Institusjoner som våre tilbyr arbeid for kunstnere, kuratorer og kulturformidlere. Mange kunstnere arbeider for eksempel både som teknikere, koordinatore, kuratorer eller formidlere på institusjonene. Deres fagkunnskap og erfaring er ikke bare nødvendig men avgjørende.

Kunstsentrene og kunsthallene jobber pedagogisk med formidling til studenter, ungdom og fagfolk, fra ulike disipliner. Dette leder i sin tur til en utbredt aksept av ulike kunstformer. For å holde dette ved like kreves stabil finansiering og fast personell som kan sikre et mangfoldig og attraktivt kunstfelt både lokalt, regionalt og internasjonalt.

Mange kunstverk produsert eller utstilt i kunstsentrene og kunsthallene blir etter hvert kjøpt inn til museer eller private samlinger. Slik spiller kunstsentrene og kunsthallene en avgjørende rolle ved å fungere som den første instansen for visning av ny kunst i samfunnet. Markedet for salg av kunst er underutviklet i store deler av landet og det er i liten grad lagt til rette for at flere kunstnere kan utvikle seg kommersielt. Det er også en utfordring at press og annen media i liten grad løfter fram kunst innenfor kulturrapporteringen.

For at erfaring og kunnskap i institusjonene skal bli værende og videreutvikles, er det nødvendig at grunnleggende behov blir styrket og ivaretatt. Vi mener derfor at basisfinansieringen til Kunstsentrene og kunsthallene også vil bidra til å styrke kunstnerøkonomien.

Nordnorsk kunstnersenter i mener at:

- Det statlige pilotprosjektet for utstillingshonorar som ble innført som prøveordning i 2014 bør bli en permanent ordning for institusjoner med statlig finansiering. Dess økonomiske rammer bør økes. Ordningen bør også utvides og inkludere frilanskuratorer.
- Det bør utvikles flere incentivordninger som kan bidra til at markedet for salg av kunst kan styrkes.
- Kulturjournalistikken bør utvikles i hele landet. Gjerne gjennom stipendordninger øremerket dagspresse og lokalpresse.
- Basisfinansiering til kunstsentrene og kunsthaller bør styrkes, slik at samtidskunsten kan gjøres mer tilgjengelig gjennom god formidling så at erfaring og kunnskap blir værende og videreutvikles i institusjonene.
- Basisfinansiering til kunstsentrene og kunsthaller bør styrkes, slik at kunstnerne kan tilbys realistiske produksjonsmidler og honorar, samt lønn under montering av utstillinger i tillegg til vederlag.

3. Hva kan gjøres for å bedre kunstneres tilgang til sosiale rettigheter?

Hva er de største utfordringene når det gjelder sosiale ordninger, inntektssikring og forsikring for frilansere og selvstendig næringsdrivende? Hva er den største utfordringen når det gjelder pensjonsopptjening og -sparing? Hva oppleves som de største hindrene for etablering og ansettelse i eget aksjeselskap?

Mange kunstnere er bevisste rundt det å være sin egen sjef og bygge sin egen plattform, mens andre ikke har det selv om de er dyktige kunstnere. Det er positivt dersom det utvikles en større bevissthet rundt kunstnerne entreprenørkompetanse, men det er viktig at det opprettholdes et mangfold av kunstnere og at ikke dette styres i retning av at kunstnere som har én type egenskap blir prioritert. Her spiller kunstnersentrene og kunsthallene en viktig rolle.

Sosiale rettigheter og pensjon er noe kunstnere lenge har vært opptatt av og stadig etterlyst. Det er derfor positivt og på høy tid at regjeringen ifølge kulturmeldingen tar tak i noe så selvsagt og grunnleggende som dette. Dette vil også gjelde for kunstnere og kuratorer som jobber frilans i kunstinstitusjoner. Vi håper derfor dette blir satt inn i en større og mer universell sammenheng.

Kunstsentrene og kunsthallene gjør kunstnerne og kunsten mer tilgjengelig for det allmenne publikum, offentlige og private aktører. Kunstnerne gjøres tilgjengelige for offentlige så vel som private samlere. Ved å profesjonalisere og styrke kunstsentrene og kunsthallene, vil man ikke bare øke kunstens synlighet for storsamfunnet, men også frembringe høyere inntekter til de utøvende kunstnerne.

I 2009 blev St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum, Forvaltning, forskning, formidling og fornying lagt frem. I 2017 skrev Jorunn Veiteberg rapporten «Kunstnardrivne visningsrom, Årestader for ny kunst» for Kulturrådet. Nå er Kunstnermeldingen snart klar. Det er på tiden at Kulturdepartementet iverksetter en stortingsmelding for det frie felt innen samtidskunsten med vekt på små og mellomstore samtidskunstinstitusjoner.

Nordnorsk kunstnersenter mener at:

- Sosiale rettigheter og pensjon bør gjelde alle som jobber frilans i kunstfeltet.
- Det bør utarbeides en stortingsmelding for det frie felt med vekt på små og mellomstore samtidskunstinstitusjoner. Den bør inkludere en kartlegging over institusjonenes internasjonale nettverk og samarbeider og behov når det gjelder internasjonal utveksling.
- På bakgrunn av dette bør det utarbeides en kulturpolitisk strategi for internasjonale forhold.

4. Hvordan sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Hvordan oppleves vilkårene for kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Originale og kreative tanker er grunnlaget for all utvikling. Dette er tanker som uttrykkes i kunst, musikk, dans, teater og annen kultur. Å satse på kunst og kultur betyr mer kreativitet og innovasjon. Dette kan få avgjørende betydning når vi står overfor en framtid med mye omstilling.

Kunstnerisk frihet, ytringsfrihet og mangfold er også bærebjelker i moderne demokratier. Kunsten understøtter fellesskapet som ligger i demokratiet, forståelsen for hverandre og forståelsen for de grunnleggende rettighetene i et samfunn. Kultur en av de viktigste råvarene vi har. Det er helt avgjørende at man er bevisst på dette.

Gjennom kunstsentrene og kunsthallene blir mindre kjente kunstnere tilgjengelig for flere. Kunstnerne får dermed mulighet til å inngå dialog med samfunnet som helhet ved å skape en offentlig arena hvor disses kunst blir vist og diskutert, på tvers av det profesjonelle feltet.

Kunstnere bidrar også til utvikling av nye møteplasser og de viser evne til omstilling. Erfaringer fra dette kan i mange tilfeller overføres til andre samfunnsområder. Stadig flere kunstuttrykk er basert på internasjonale samarbeid eller har et internasjonalt publikum. Kunsten fremmer på denne måten interkulturell forståelse og utvikling.

5. Hvordan sikre at kunstnerbefolkningen gjenspeiler vårt mangfoldige samfunn?

Hvordan oppleves mangfoldet i kunstnerbefolkningen i dag? Hvordan sikre at kunsten er relevant og representativ for alle?

Mangfold er et komplekst begrep som har endret karakter de siste ti-femten årene. Mange kunstinstitusjoner har vært bevisst og jobbet aktivt med mangfold. Kunstscenen er internasjonal og dette speiles i de aller flestes virksomheter. Mottar man offentlige tilskudd må man være bevisst på at man opererer i en videre sammenheng.

For 20 år siden innebar mangfold å inkludere norske innbyggere med annen eller flerkulturell bakgrunn og kvinnelige utøvere. Begrepet mangfold har siden blitt mer og mer tilspisset og eksplisitt. I dag er det tydelig at mangfold bør defineres enda breiere. For det handler mer om å skape dynamikk gjennom å være bevisst på at ulikheter kan komme i mange former, aldersforskjell, klasseforskjell, kulturelle forskjell, seksuell legning osv. Mangfold er ikke bare det som foregår på utsiden og er synlig. Det er veldig mye mer. Jobber du profesjonelt bør du være bevisst dette.

6. Hvordan bidra til økt internasjonalt samarbeid?

Hvor viktig er internasjonale oppdrag og samarbeid for den kunstneriske virksomheten? Hva oppleves som de største utfordringene med å samarbeide med kunstnere og institusjoner i utlandet?

Internasjonalisering står som et mål i norsk kulturpolitikk. Flere kunstsentre og kunstinstitusjoner, både store og små, kan vise til ambisiøse og omfattende utenlandssamarbeid. Kunstsentrene har de siste årene blitt mer internasjonale, men det krever en styrket finansiering, hvilket vil bidra til større utveksling av norske og utenlandske

kunstnere og styrke forutsettingene for fler samarbeider mellom norske og utenlandske institusjoner. I forlengelsen skaper dette større mangfold lokalt så vel som regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Søkbare produksjonsmidler fungerer i mange tilfeller bra, men det kan også slå skjevt ut. En ordning som Statens utstillingsstipend kan for eksempel slå ut skjevt for kunstnere i ett og samme gruppeutstilling for eksempel. Vilåårene for utstillende kunstnere bør kvalitetssikret gjennom våre institusjoner. Alle utstillende kunstnere bør behandles på lik linje når det gjelder tilgang på statlige produksjonsmidler.

Det finnes også utfordringer ved at ansvar og midler til internasjonal utveksling er administrert av UD. Det ville være både mer oversiktig og faglig relevant at slike midler lå under OCA og Norwegian Crafts. OCA og Norwegian Craft har allerede et internasjonalt oppdrag og besitter stor kompetanse når det kommer til kulturell utveksling.

Nordnorsk kunstnersenter i mener at:

- Stødigere finansiering vil bidra til mer dyptgående utveksling av norske og utenlandske kunstnere og styrke forutsettingene for fler samarbeider mellom norske og utenlandske institusjoner. I forlengelsen skaper dette større mangfold lokalt så vel som regionalt.
- Det bør foretas en gjennomgang av hvordan Statens utstillingsstipend og andre søkbare ordninger treffer i forhold til produksjonsmidler som finnes/ikke finnes i institusjonene.
- Det bør utvikles en ny ordning for produksjoner i utlandet for kunstnere og institusjoner i forbindelse med invitasjoner og samarbeid. En slik ordning bør ligge under OCA og Norwegian Crafts.
- Det bør foretas en kartlegging av den norske kunstscenens internasjonale nettverk, og utformes en oversikt over kunstscenens behov når det gjelder internasjonal utveksling. På bakgrunn av dette bør det utarbeides en kulturpolitisk strategi for internasjonale forhold.